

Πέρα από τα προβλήματα που δημιουργούν για την έρευνα οι περιορισμένοι διαθέσιμοι πόροι, η κατάσταση της έρευνας στην Ελλάδα αντανακλά τις παθογένειες της ελληνικής πολιτείας και κοινωνίας: έλλειψη μακροπρόθεσμης εθνικής στρατηγικής και ιεραρχήσεων, απουσία συντονισμού, γραφειοκρατία που πνίγει τη δημιουργικότητα, ευνοιοκρατία, δυσπιστία στις αξιολογήσεις. Επί χρόνια η ερευνητική και ακαδημαϊκή κοινότητα ζητά για τη θεραπεία των ενδημικών προβλημάτων τη δημιουργία Υπουργείου Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας για τον καλύτερο συντονισμό των ερευνητικών δραστηριοτήτων. Ένα χωριστό Υπουργείο Παιδείας για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα επιτρέψει και την καλύτερη αντιμετώπιση των χρόνιων προβλημάτων της σχολικής εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, είναι αναγκαίο να δημιουργηθεί μια ανεξάρτητη Εθνική Αρχή για τη Έρευνα όχι ως γνωμοδοτικό όργανο της εκάστοτε κυβέρνησης, αλλά ως διαμορφωτής μακροχρόνιας στρατηγικής για την έρευνα, που θα ξεπερνά χρονικά κυβερνητικές θητείες, και ως εγγυητής της αξιοκρατικής διάθεσης πόρων.

Για μια χώρα όπως η Ελλάδα, που μαζί με το Ισραήλ έχει τα μεγαλύτερα σε σχέση με τον πληθυσμό της ποσοστά επιστημόνων στη διασπορά, είναι επίσης απαραίτητο ο οικουμενικός ελληνισμός να ενταχθεί σε έναν ενιαίο χώρο έρευνας. Για αυτό απαιτείται πρώτα η συστηματική και στοχευμένη χαρτογράφηση του ερευνητικού δυναμικού της διασποράς – κάτι που δεν έχουν κάνει ούτε η Γενική Γραμματεία Έρευνας ούτε η Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού – και ύστερα η δημιουργία ενός οργανισμού, π.χ. μιας Ελληνικής Ακαδημίας Επιστημών, που θα γίνει η γέφυρα ανάμεσα σε ερευνητές εντός και εκτός Ελλάδας για την προώθηση συνεργασιών σε ερευνητικά προγράμματα, τη δημιουργία θεματικών δικτύων συναφών αντικειμένων και τη σύνδεση υπαρχόντων ομάδων και οργανισμών.

Τέλος, η συγκυρία για την επιστροφή Ελλήνων επιστημόνων ειδικά από τις ΗΠΑ είναι εξαιρετικά ευνοϊκή μετά το αρνητικό κλίμα για την έρευνα που έχει διαμορφωθεί τους τελευταίους μήνες. Ενώ στη Γαλλία υπάρχουν πρωτοβουλίες για την πρόσληψη ερευνητών από τις ΗΠΑ και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας αύξησε τον προϋπολογισμό ειδικά για επιστήμονες που έρχονται στην Ευρώπη για τα ερευνητικά τους προγράμματα, μέχρι στιγμής η Ελλάδα αδρανεί. Η δημιουργία ενός Ελληνικού Ινστιτούτου Έρευνας ως νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου, με αρχική χρηματοδότηση από κοινοπραξία κοινωφελών ιδρυμάτων (λεφτά υπάρχουν), στο πρότυπο ανάλογων ιδρυμάτων στις ΗΠΑ και την Ευρώπη θα μπορούσε να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για επιστροφή ερευνητών. Απαλλαγμένο από τους μισθολογικούς και λογιστικούς περιορισμούς του δημοσίου, αφιερωμένο σε τομείς αιχμής, όπως π.χ. η βιοϊατρική, η ναυτιλία, η τεχνητή νοημοσύνη, το κλίμα, το διάστημα, αλλά και κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, θα μπορούσε να προσφέρει σε απόδημους επιστήμονες το σημαντικότερο κίνητρο για την επιστροφή τους: τη χρηματοδότηση της έρευνάς τους. Με νομοθετικές ρυθμίσεις, που θα επιτρέπουν σε ερευνητές των ΑΕΙ τη λήψη μακροχρόνιων αδειών άνευ αποδοχών για την πραγματοποίηση έρευνας με χρηματοδότηση ενός τέτοιου ιδρύματος – και την αναπλήρωση στη θέση τους με νέους επιστήμονες που θα αποκτούν διδακτική εμπειρία – ένα τέτοιο ίδρυμα δεν θα λειτουργούσε ως ανταγωνιστής, αλλά ως συνεργάτης ελληνικών ερευνητικών κέντρων και ΑΕΙ συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της χώρας.

Αγγελος Χανιώτης

Καθηγητής στο Ινστιτούτο Προηγμένων Μελετών, Πρίνστον